

اثرات جهانی شدن بر ماهیت، ساختار و عملکرد شهرها

رحیم رضایی^۱، محمد عباسی^{۲*}

۱. دانشجوی دوره دکتری جغرافیا - برنامه‌ریزی شهری دانشگاه دولتی باکو

۲. کارشناس ارشد ژئولمورفولوژی

(تاریخ دریافت: ۸۸/۱۰/۲۵؛ تاریخ تصویب: ۸۹/۲/۳۰)

چکیده

شهرها در دوره‌های مختلف تحت تأثیر افکار و ایده‌های متعددی قرار گرفته‌اند. ایده‌هایی چون سوسیالیستی، سرمایه‌داری، صنعتی، فورد صنعتی و ... بالاخره مدرن، پست مدرن و پسا مدرن، فرم و سبک زندگی شهری، مدیریت و اقتصاد شهری را تحت تأثیر قرار داده‌اند و امروزه جهانی شدن نیز باعث دگرگونی فرهنگ، اقتصاد، ارتباط جوامع و... شده است. افزایش احساس شهروند جهانی یا جهان وطنی، جهانی شدن اقتصاد یا یکپارچگی اقتصادی در عصر حاضر، حاکی از تأثیر جهانی شدن بر شهرها می‌باشد. در اینجا این سؤال مطرح است که جهانی شدن چه تأثیری در شهرها دارد؟ به عبارت دیگر، آیا شهرها تحت تأثیر جهانی شدن قرار گرفته‌اند؟

هدف این مقاله مطالعه اثرات جهانی شدن بر شهرها بویژه جهان شهر می‌باشد. روش تحقیق به صورت کتابخانه‌ای، یعنی مطالعه کتب، مقالات فارسی و لاتین است. از آنجا که جهان شهرها در کشورهای صنعتی و پیشرفته جهان مانند آمریکا، اروپا و در جنوب شرقی آسیا ژاپن، کره جنوبی واقع شده‌اند، در این مقاله جهان شهرهای واقع در آنها مد نظر می‌باشد. نتایج به دست آمده در این مقاله نشان می‌دهد که سیستم مدیریتی و فعالیت‌های اقتصادی شهرها تحت تأثیر جهانی شدن قرار گرفته است در ضمن برخی جهان شهرها در اثر فرایند جهانی شدن به کانون فعالیت‌های اقتصادی و سیاسی در جهان تبدیل شده‌اند.

واژگان کلیدی

جهانی شدن، شهرهای جهانی یا جهان شهرها، سلسله مراتب شهری، شهروندی.

مقدمه

شهرها یکی از قالب‌های فیزیکی روابط اجتماعی، اقتصادی و سیاسی جامعه است و تغییراتی که در روند شهرنشینی رخ می‌دهد، تابعی است از تغییراتی که در زندگی اجتماعی، اقتصادی و سیاسی جامعه صورت می‌پذیرد.

یکی از تأثیرگذارترین تحولات زندگی بشر در طول اعصار گذشته، وقوع انقلاب صنعتی است. تحولی که علاوه بر تغییر شرایط زیستی و کالبدی زندگی، به همراه خود فرهنگی را در جوامع انسانی وارد نمود که تأثیر آن بسیار عمیق و وسیع بوده است. رشد و گسترش کارخانه‌ها ناشی از انقلاب صنعتی منجر به از بین رفتن جنگل‌ها و فضاهاى سبز، افزایش دود و آلودگی هوا، به وجود آمدن کوه‌های زغال و توده فضولات در شهرها بود و تغییرات عمیقی در اندازه‌ی شهرها و نسبت جمعیت ساکن در آن و آهنگ رشد شهرنشینی شد. هم‌چنین تحولات فرهنگی و اجتماعی متأثر از مدرنیسم، گسترش سریع شهرها و پیدایش کلان شهرها را موجب شد و تغییراتی در فضای کالبدی شهرها به وجود آورد. در واقع، مدرنیسم منجر به توسعه شهرها، ایجاد و توسعه شبکه ارتباطی و بزرگراه‌ها، ایجاد شهرک‌های اقماری و حومه شهرها و... شد. بی‌روح شدن شهرها و نیز کنار گذاشتن سنت در طراحی و برنامه‌ریزی شهرها در مدرنیسم باعث شکل‌گیری پست مدرنیسم شد. پست مدرنیسم در عرصه شهرسازی و فرایند بهسازی و نوسازی شهر بیش‌تر به روابط اجتماعی در شهر می‌اندیشد تا خلل ایجاد شده در مدرنیسم را پر نماید.

جهانی‌شدن در اثر پست مدرنیسم با شهرگرایی و کلان‌شهرگرایی پیوندی نزدیک دارد. جهانی‌شدن سبب شد که برخی از شهرهای جهانی به کانون‌های مهم اقتصادی و سیاسی تبدیل شوند.

روش مدیریت شهرها، سیاست‌های اقتصادی شهر، سلسله مراتب شهری، ارتباط کلان‌شهرها و جهان شهرها با همدیگر و با سایر نواحی شهری به ویژه نواحی روستایی و... از جمله مسائلی است که تحت تأثیر فرآیند جهانی‌شدن قرار گرفته‌اند. در اقتصاد شهری به دنبال جذب سرمایه‌های مستقیم خارجی و افزایش میزان سهم GDP (تولید ناخالص ملی)، کاهش فقر شهری و افزایش میزان اشتغال و... در مدیریت به دنبال اعطای قدرت بیش‌تر به ساکنین شهری

و اجرای بیش‌تر سیاست‌های شهروندی و مدیریت مشترک، اهمیت دادن به درخواست‌های شهروندان و...، اینها مسایلی هستند که امروزه در شهرها، به ویژه در شهرهای جهانی مشاهده می‌شود.

مبانی نظری و سابقه تحقیق

آگاهی فزاینده از این واقعیت که سرنوشت و زندگی انسان‌ها به صورت‌های مختلف در گستره‌ای جهانی با یکدیگر گره خورده است، برداشت آنها را از مسایل گوناگون محیط زندگی خود دگرگون می‌کند، این آگاهی معطوف به "دهکده جهانی" باعث می‌شود تا افراد همه موضوع‌ها و مسایل گریبانگیر خود را بر مبنای "جهانی" باز تعریف کنند (ویسی، ۱۳۸۳، ص ۱۲۱) این امر باعث شد که به ارتباطات بین نیروهای جهانی و شهر در هر بخشی از جهان توجه ویژه‌ای شود (دیویس، ۱۹۹۴، ص ۲). جریان‌های شبکه‌ای کالا و خدمات، سرمایه، منابع مالی، جمعیت و اطلاعات سبب شده که ملت‌ها را از طریق فعالیت در کانون مادر شهرهای بزرگ، به هم پیوند دهند (لوفچن و مارکو تولیو، ۲۰۰۱، ص ۲۱). عوامل مهم در توسعه شبکه جهانی، گسترش تجارت، جریان‌های سرمایه (به ویژه سرمایه‌گذاری‌های مستقیم خارجی) و موج‌های تکنولوژی‌های جدید هستند که شهرها را در شبکه جهانی جریان‌های اقتصادی و ارتباطات به مفصل (کانون ارتباطات) تبدیل می‌کنند و در مرکز جهان یکپارچه، شهرهای مفصلی و مادر شهرهای بزرگ، در داخل شبکه شهرهای جهانی هستند (یونگ و لوفچن، ۱۹۹۶، صص ۱۷-۴۰). قبلاً متخصصان شهری معتقد بودند که مادر شهرها یا کلان‌شهرها از جریان‌های اقتصادی و اجتماعی که عمدتاً در داخل محدوده‌های نواحی ملی انجام می‌گیرد، شکل و ویژگی‌اش را می‌گرفتند. ولی اکنون تحرکات سرمایه، جمعیت، اطلاعات، از پس کرانه‌های شهری تا آن سوی مرزهای ملی گسترش یافته‌اند. اقتصاد جدید "بدون مرز" به توسعه سیستم سلسله مراتب بین‌المللی شهرها منجر شده است و در حال حاضر، فعالیت‌های بین‌المللی بر شهر تأثیر گذاشته‌اند (لوفچن و مارکو تولیو، ۲۰۰۱، صص ۱۰-۱۱). موضوعات زیادی به طور عادی از حومه شهرها، شهرنشینی (مولر، ۱۹۹۷، ص ۴۴)، شهرهای متوسط (فورد، ۱۹۹۸، ص ۵۲۸)، رتبه واقعی شهر (هایلا، ۲۰۰۰، ص ۵)، معماری (تسای، ۱۹۹۹) و مدیریت شهری (یوسف و ویو، ۲۰۰۰؛ برینر، ۱۹۹۹، ص ۵۱) یا شهروندی در شهر (هلست، ۲۰۰۰) در شرایط جهانی در حال جهانی شدن مطالعه شده است. مطالعه دانشمندان نشان می‌دهد که چگونه اقتصاد شهرها خودشان را در شرایط جهانی توسعه داده‌اند (ویتسون و

مکینتاش، ۱۹۹۶، ص ۹۵؛ دافی، ۱۹۹۵؛ یا چطور سیاستمداران به طور نمادین در فعالیت‌های شهری از "جهانی شدن" استفاده می‌کنند (ماشی مورا، ۱۹۹۸، ص ۹۴). در واقع تمامی عملکرد شهر یا تراکم مادر شهر و بخش‌های آن اکنون به طریق آنچه "جهانی" متصور می‌شود، وجود دارد (تیلور و والکر، ۲۰۰۱، ص ۲۳).

مروری بر اثرات انقلاب صنعتی، مدرنیسم، پست مدرنیسم و سوسیالیسم بر شهر

انقلاب صنعتی

یکی از تأثیرگذارترین تحولات زندگی بشر در طول اعصار گذشته، وقوع انقلاب صنعتی است. تحولی که علاوه بر تغییر شرایط زیستی و کالبدی زندگی، به همراه خود فرهنگی را در جوامع انسانی وارد نمود که تأثیر آن بسیار عمیق و وسیع بوده است.

اگر رنسانس در جست و جوی یافتن حکمت عملی و کاربردی در بازگشت به مفاهیم کهن و نوپردازی آنهاست سعی دارد که فضای شهر خویش را بر این مبنای زندگی، انقلاب صنعتی با عرضه حکمت عملی خویش مفهوم فلسفی جدیدی از شهر را به دست می‌دهد.

انقلاب صنعتی عبارتست از دگرگونی‌های بزرگ در صنعت، کشاورزی، تولید و حمل و نقل که در اواخر قرن هجدهم و اوایل قرن نوزدهم آغاز شد. به تدریج ظرف یک قرن و نیم چهره شهرهای اروپایی و آمریکا را دگرگون نمود. ایجاد روشنایی در شهرها، قطارهای برقی و وسایل تکنیکی - رفاهی در منازل، نظیر یخچال برقی از مختصات این دوره است.

رشد و گسترش کارخانه‌ها منجر به از بین رفتن جنگل‌ها و فضاهای سبز، افزایش دود و آلودگی هوا، بوجود آمدن کوه‌های زغال و توده‌ی فضولات بود. انقلاب صنعتی موجب ایجاد بحران جدی و غیر قابل جبران زیست محیطی در شهرها گردیده است. هم‌چنین ایجاد شهرهای بزرگ و روابط ناهنجار زندگی در کلان شهرها و گسترش بی‌سابقه فساد و خشونت و کژروی‌های اجتماعی را موجب شده و شهرهای نابسامان، نامتوازن، قطب بندی شده و فاقد هویت و تعهد اخلاقی پدید آورده است. در این شهرها به تدریج مفاهیمی چون امنیت، خویشاوندی، عواطف رقیق انسانی و دوست داشتن‌های صمیمانه و بی‌ریا و مسئولانه و احساس همدردی و همبستگی بشر محو گردیده. این شهرها محل بسیار مناسبی برای رشد و گسترش میکروب‌هایی چون انواع فسادهای جنسی - اخلاقی، اعتیاد، بیماری‌های ناعلاجی نظیر ایدز و آفاتی نظیر پدیده لمپنیسم، کودکان نامشروع و سر راهی، خانواده‌های از هم گسیخته، بیماری‌های روانی بویژه انواع اضطراب‌ها و افسردگی‌ها و تعمیق حس ناامنی و تنهایی

در بشر شهر نشین مدرن هستند. (زرشناس و شهریار، ۱۳۸۳، ص ۵).

پیدایش شهر دو قطبی نیز از آثار انقلاب صنعتی بود. چرا که در شهرهای صنعتی، صنایع و کارخانه‌ها در مرکز شهر قرار داشتند و در پیرامون آنها نواحی مسکونی و آلودگی‌های کارگران فقیر قرار داشت. اما نقاط زیبای شهر و در واقع نواحی دور از کارخانه‌ها و دارای آب و هوای مناسب مخصوص ثروتمندان و کارخانه‌داران بود و در همان اوایل انقلاب صنعتی فقیر و غنی از هم جدا شدند و هر کدام محله‌های مخصوص خود داشتند. در واقع نوعی جدایی‌گزینی طبقاتی به وجود آمد (طبقه فقیر و طبقه غنی).

مشخصات شهر صنعتی

- امکان اسکان ۳۵۰۰۰ نفر،

- به وجود آوردن یک مجموعه عظیم صنعتی شامل معادن، کوره‌های ذوب آهن، صنایع فولاد و آهن، کارخانه کشتی‌سازی.

- اختصاص زمین‌هایی مناسب برای توسعه آینده صنایع، پیش از تعیین سایر بخش‌های شهر.

- تعداد بناهای عمومی در مرکز شهر از جمله: فضاهای اداری، آموزشی، تفریحی.

- قرار گرفتن محلات مسکونی در دو طرف مرکز شهر با خانه‌های دو طبقه و جدا از یکدیگر بدون باغچه.

- تقسیم بندی خیابان‌ها بر اساس حجم ترافیک و نوع آن.

- مبارزه بر ضد خیابان‌های دالانی و تأمین نور و هوای کافی برای ساختمان‌ها و خانه‌ها (اوستروفسکی، ۱۹۷۰، ص ۵۵).

سوسیالیسم:

شهر سوسیالیستی مفهومی است که نشان می‌دهد، حاصل برنامه‌ریزی تا چه حد زیر تأثیر اهداف کلان برنامه‌ریزی قرار دارد و چگونه با تعویض خط فکری طرح‌ها می‌توان معضلات شهری را تا حد ممکن مرتفع ساخت. شهر سوسیالیستی حاصل برنامه‌ریزی اقتدارگرا، غیر منعطف و آهنین سوسیالیستی کشورهای بلوک شرق است. در سال‌های دهه بیستم، این نوع برنامه‌ریزی از بالا به پایین و معمولاً به صورت سریع و ضربتی به مرحله اجرا گذارده شده است. اصولاً در هنگام برنامه‌ریزی و پس از آن، مجال برای بررسی بازخوردهای انسانی و نتایج حاصل از برنامه‌ریزی، نظیر کاربری، تغییر کاربری، تراکم و مسایلی از این دست، نبوده است.

تأثیر ایدئولوژی در طراحی شهری نیز کاملاً به چشم می‌خورد. بلوک‌های آپارتمانی

بی‌جذابیت که در اکثر قریب به اتفاق این شهرها دیده می‌شود، با هدف ساخت مسکن ارزان قیمت کارگری ساخته شده‌اند (ابراهیم پور معصومی، ۱۳۸۶، ص ۲۵).

همان‌گونه که ژلنی اعتقاد دارد، شهر سوسیالیستی دارای سه ویژگی اصلی است:
الف) شهرهای سوسیالیستی در مقایسه با شهرهای غربی دارای خصوصیات شهری ضعیف‌تری هستند.

ب) این شهرها از لحاظ وسعت و تعداد مرکز تجاری متراکم و مراکز خرده‌فروشی در مرتبه پایین‌تری قرار دارند.

پ) شهرهای سوسیالیستی عمدتاً مراکز کاربردی و مدیریتی هستند و دچار کمبود عناصر رفاهی ابتدایی هستند. در این شهرها بیش‌تر سعی شده است که از فضاهای عمومی و مراکز تجمع و میدان‌های عمومی برای گردهمایی‌های باشکوه و تظاهرات استفاده می‌شود (همان، ص ۲۶).

مدرنیسم

مدرنیسم مفهومی است که در اصل از هنر و تحولی برآمده که در مکاتب هنری به مثابه طیف وسیعی انقطاع‌ها و گسست‌ها از سنت هنری معمول در اروپا رخ داده است و نوعی ایدئولوژی است که در پی جایگزین کردن نو به جای کهنه است، رشد فن‌آوری و اثر بخشی آن در سایر زمینه‌ها، توسعه شهرها، ایجاد و توسعه شبکه ارتباطی و بزرگراه‌ها، ایجاد شهرک‌های اقماری و حومه شهرها، بلند مرتبه‌سازی و بسیاری نمونه‌های دیگر از این دست است. مدرنیسم عمدتاً در فرهنگ شهری و مراکز شهری بزرگ حضور خود را اعلام داشته است (تونی بینکنی، ۱۳۷۹، ص ۴۹).

جدول ۱: مقایسه اثرات مدرنیسم و پست مدرنیسم در شهر (هادی، ۱۳۸۴، ص ۱۸۹؛ شفیعی، ۱۳۷۹، ص ۷۲)

پست مدرنیسم	مدرنیسم
اختلاط عملکردها	جدایی بخش‌های گوناگون ساختمان بر حسب عملکرد آنها
ساختمان در امتداد خیابان	بلند مرتبه سازی
تأکید بر گروه‌های محلی و مشارکت مردمی	تأکید بر متخصصان معمار و شهرساز
برنامه‌ریزی محدود، منعطف، چهارچوب گرا، مشارکت مردمی و پرهیز از اتکای محض به متخصصان	برنامه‌ریزی گسترده، فراگیر و بدون انعطاف
بازگشت به بناهای سنتی و قدیمی	ساخت و ساز بناهای جدید
برنامه‌ریزی موضعی، موردی، نسبی و استراتژیک	توجه خاص به استفاده از طرحهای جامع

مدرنیسم در حوزه اقتصادی سبب تغییر زیر ساخت‌های اقتصادی، تحول در روابط اقتصادی میان شهر و روستا و شهروندان، پیدایش نوع جدیدی از تقسیم کار و تغییر در الگوهای شغلی، پیدایش نظام‌های اقتصادی جدید و ظهور دولت رفاهی، تغییر و تحول در الگوهای مصرف و سبک زندگی شهری شده است (شماعی و پوراحمد، ۱۳۸۴، ص ۱۷۵).

پست مدرنیسم:

شهر پست مدرن شهری است که عمدتاً خیالی و تصویری و با فرهنگ خود ساخته. چنین شهری مرکز مصرف و به کارگیری فرهنگ تک تک افراد و از طرفی، مصاف عمومی دیگر است.

معماری و شهرسازی از اولین حوزه‌هایی بود که مفهوم فرامدرن در آن به کار گرفته شد. در معماری و شهرسازی پست مدرن یادگیری و استفاده از سنن بومی و کنار گذاشتن سبک‌های متحدالشکل نوگرایی مورد توجه است. در معماری و شهرسازی پست مدرن تنوع شیوه‌های محلی مورد تقدیر قرار می‌گیرد و بر اهمیت تمایز شهری تأکید می‌شود.

پست مدرنیسم در عرصه شهرسازی و فرایند بهسازی و نوسازی شهر بیش‌تر به روابط اجتماعی در شهر می‌اندیشد. پست مدرنیسم در شهرسازی و مسایل بهسازی و نوسازی شهری روی مواردی تأکید و توجه بیش‌تری داشت، از جمله:

- پیوند با گذشته و تداوم مدرنیسم.
- توجه به امر بصری یا چشم‌انداز شهری که اعتبار زیادی پیدا کرد.
- رشد و گسترش عنصر طبقاتی که شرط لازم آن دموکراسی است.
- توسعه رسانه‌های گروهی و ارتباطات.

جهانی شدن در اثر پست مدرنیسم با شهرگرایی و کلان‌شهرگرایی پیوندی نزدیک دارد. در این‌جا، شهرهای جهانی، علت و معلوم جهانی شدن اقتصاد و فرهنگ‌اند و از طریق شهرهای جهانی، تقسیم کار جهانی صورت می‌گیرد (همان، ۱۳۸۴، صص ۱۸۴-۱۸۸).

تأثیر جهانی شدن بر شهر

جهانی شدن بر شهرنشینی، سلسله مراتب شهرها، شبکه جهانی شهر، اقتصاد و مدیریت شهر به نحوی تأثیر گذاشته است. جهانی شدن با فن‌آوری ارتباطات و اطلاعات همراه و این فن‌آوری باعث ایجاد فضای مجازی در شهرها شده است. تراکم سرمایه و دفاتر شرکت‌های چند ملیتی و... در شهرها سبب تغییر در عملکرد و فرم شهرها شده است که تبلور این است که

"جهانی شدن در شهرها اتفاق می افتد و شهرها، جهانی شدن را نمایان و منعکس می نمایند". (رضایی، ۱۳۸۱، ص ۴۰). مطمئناً شهری شدن و به هم وابستگی جهانی دو عنصری هستند که قویاً دورنمای شهرهای معاصر ما را ترسیم می کند (لوفچن و یونگ، ۱۳۸۱، ص ۶). لذا نمی توانیم تصویر واضحی از زندگی شهری قرن ۲۱، به ویژه در کشورهای فقیر جنوب داشته باشیم، مگر اینکه پدیده جهانی شدن را درک کنیم.

روث و رکود شهرهای کشورهای صادرکننده نفت، بدهی سنگین مادر شهرهای آمریکای لاتین، رکود جایگزین صنایع در مراکز شهری آفریقا و افزایش نقش توکیو و شهرهای دیگر آسیایی به عنوان مرکز جدید تجاری و مالی در اقتصاد جهانی به خوبی نشان می دهد که چطور مراکز مادر شهرهای بزرگ در جهان از ساختار جدید جهانی و فرآیند جهانی شدن متأثر شده اند (لوفچن و مارکو تولیو، ۲۰۰۱، ص ۴۰).

جهانی شدن، فضای شهرها را در سلسله مراتب جدید شهری تعیین می نماید، هم چنین جهانی شدن برای همگرایی در مسایل فرهنگ و فرم شهری در میان شهرها پیوند ایجاد می کند (تسوکاموتو و وگل، بی تا، ص ۱).

فرایندهای جهانی شدن از طریق شهرهای جهانی و شبکه های مهم شهری که تصویر متفاوتی از اقتصاد جهانی منعکس می نمایند، به صورت قانون آورده شده است (لوفچن و یونگ، ۱۹۹۸، ص ۹۹). این نشانه روابط متقابل با تأثیر دو سویه جهانی شدن و شهرها می باشد. به دیگر سخن، هم چنانکه جهانی شدن بر شهر در زمینه های اقتصادی، فرهنگی، مدیریت و... تأثیر می گذارد، شهرها هم با عملکردشان بر روند و عناصر جهانی شدن تأثیر دارند. تأثیر جهانی شدن بر شهرها موجب شده که رقابت بین شهرها برای گره های مهم در شبکه اقتصادی به مسأله حاد تبدیل شود (یانگ، بی تا، ص ۱۲).

تأثیر جهانی شدن بر شهرها را می توان به دو قسمت تقسیم کرد:

تأثیر کلان

اثرات کلان جهانی شدن بر شهرها بیش تر به بحث تولید وسایل کوچک (ریزپردازها و وسایل الکترونیکی) مربوط می باشد. هزینه های حمل و نقل و ارتباطات کاهش یافته اند و بازارها در بُعد جهانی ادغام شدند و بازارهای محلی که بیش از این در برابر رقابت با بازارهای خارج سپر بودند، از بین رفته اند (هایت، ۱۹۹۸، ص ۱). کاهش هزینه های ارتباطات، حمل و نقل و از بین رفتن بازارهای محلی و تمرکز بر روی

تولیدات ریز و سایل الکترونیکی از آثار کلان، جهانی شدن بر شهرها می‌باشد.

تأثیر خرد

تأثیرات کوچک جهانی شدن، تغییر ویژگی‌های مؤسسات مستقر در شهر هستند (جایگزین کردن مؤسسات بین‌المللی به جای مؤسسات ملی). این تأثیر، به توسعه افقی و عمومی بیش‌تر فضای شهر کمک می‌نماید و زمینه مساعدی برای شکل‌گیری شهر "آشفته" ایجاد می‌نماید (همان). جهانی شدن سبب شکوفایی تمام شهرهای جهان نشده است. برخی شهرها با جهانی شدن منزوی شدند که عمدتاً این شهرها در آفریقا واقع هستند. این هم تأثیر دیگر جهانی شدن بر شهرها می‌باشد. ظهور شهرهای جهانی و اهمیت پیدا کردن آنها در شبکه‌های اقتصاد جهانی و شبکه‌ها شهری جهان از دیگر اثرات فرآیند جهانی شدن بر شهرها می‌باشد. شهر از هر نظر در فرآیند جهانی شدن از توجه ویژه‌ای برخوردار است. ظهور و گسترش "شهرهای جهانی" و اهمیت آنها در شبکه‌های جریان‌های اقتصادی و سیاسی سبب توجه بیش‌تر دولت‌ها به ایجاد و گسترش "شهرهای جهانی" در جهان شده است.

شهرهای جهانی

مسئله شهرهای قدیمی مهم به نوعی از شرایط خاصی در سلسله مراتب جهانی از لحاظ اقتصادی، سیاسی و... برخوردار بوده‌اند. شهر جهانی^۱ دقیقاً یک پدیده جدید نیست. پاتریک گدس اولین بار در سال ۱۹۱۵ در کتاب "ادبیات کلاسیک" در تکامل شهرها، از شهرهای جهانی بحث می‌کند. پیتر هال در سال ۱۹۶۶ کتابی تحت عنوان "شهر جهانی" تألیف کرده و در آن در مورد وظایف و عملکردهای متعدد این شهر توضیحاتی ارائه نموده است. ولی در سال‌های اخیر به خاطر اهمیت مسئله، شهرهای جهانی و جهانی شدن به موضوعات عمده‌ای در مطالعات علوم اجتماعی، مسئله مورد تجزیه و تحلیل در علوم جغرافیا و اقتصاد تبدیل شده‌اند (کینگ، ۱۹۹۰؛ فریدمن، ۱۹۸۶، ص ۶۹). به عبارتی نوشته‌های زیادی در خصوص شهرها و جهانی شدن در طول دهه گذشته وجود دارد و مفهوم "شهر جهانی" به وسیله ساسن^۲ در مجلات علمی مطرح شد (ساسن، ۱۹۹۱، ص ۸۹۸). اکنون هم دانشمندان و هم لغت‌نامه‌های رایج آن را القای می‌کنند، همزمان با آن سازمان‌های غیردولتی و NGOهای بین‌المللی و

1. Global city or world city.

2. Sussen

سیاست‌گذاران جهان نیز در مباحث شهرهای جهانی پیشرفت زیادی کرده‌اند (هابیتت، ۲۰۰۱، ص ۵۰).

اولین شهرهای جهانی قرن هفدهم لندن، آمستردام، انور، جنوا، لیسبون و ونیز بودند. در قرن هجدهم پاریس، رم و وین و در قرن نوزدهم برلین، شیکاگو، منچستر، نیویورک و سن پیتزبورگ به شهرهای جهانی تبدیل شدند (کناکس، ۲۰۰۲، ص ۳۴). بعد از ظهور اولین شهرهای جهانی در آمریکا و اروپا (به عنوان مثال نیویورک و لندن) در سال‌های گذشته شاهد تبدیل برخی کلان‌شهرها به جهان‌شهر در جهان به ویژه در آسیا هستیم. شهرهای آسیایی که جهان‌شهر شدند عبارتند از: توکیو، سنگاپور، هنگ کنگ، تایپه، سئول، اوزاکا، مانیل، بانکوک و کوالالامپور. این شهرها در اقتصاد جهانی به طور فزاینده‌ای به شهرهای مهم تبدیل شده‌اند. آنها در فعالیت‌های مهم با شهرهای برتر جهانی، مکان‌ها و مراکز خیلی مهم که در شبکه جهانی شهرها واقع شده‌اند، ارتباط دارند (شین و تیمبرلیک، ۲۰۰۰، ص ۲۲۵۹). همانگونه که قدرت برتر و تکنولوژی برتر به نوعی بقیه را به فرمان‌بری فرا می‌خواند، شهرهای برتر و مسلط نیز که همان "جهان‌شهرها" هستند به نوعی به رهبری شبکه شهری جهان می‌پردازند و نهایتاً این نیروها و نظام‌های اقتصادی و سیاسی برتر هستند که با بهره‌گیری از این شرایط، حداکثر استفاده را خواهند برد. قطعاً کشورهای صاحب شهرهای جهانی، رهبری اقتصادی و سیاسی جهان را از آن خود کرده و می‌کنند.

فریدمن "شهرهای جهانی" را همانند فضای مفصلی تعریف کرده است که از طریق اقتصاد جهانی، ارتباط منطقی برای اقتصاد ملی کشورهایی که این شهرها در آنها مستقر هستند، ایجاد می‌کند. شهرهای جهانی مکان مهمی برای خدمات پیشرفته، بازار فرا ملیتی برای اقتصاد جهانی و تولید دانش‌های جدید در داخل جریان‌های شبکه اطلاعات هستند (فریدمن، ۱۹۸۹، ص ۸۳). به عبارتی، شهر جهانی، شهری است که از تجهیزات و تأسیسات الکترونیکی برای جریان ارتباطات راه دور برخوردار و از آن طریق، قادر به ارائه تسهیل عملکردهای جهانی باشد. شهرهای جهانی مرکزی برای ارائه، کنترل و فرماندهی عملکردهای جهانی است که محل استقرار شرکت‌های فراملی و خدمات و تسهیلات مورد نیازشان مثل هتل‌ها، رستوران‌ها، بانک‌ها، فرودگاه‌ها و غیره خواهد بود (فریادی، ۱۳۸۳، ص ۲۷). بدین ترتیب شهرهای جهانی، شهرهایی هستند که به خدمات مالی بین‌المللی وابستگی بسیار و با گردش پول و دارایی ارتباط دارند. این شهرها مقرر فرماندهی مؤسسات بزرگ چند ملیتی هستند. در این شهرها متخصصان،

ثروتمندان و کارکنان اداری، خدماتی را که نیروهای انسانی با دستمزد پایین، اغلب کارگران، مهاجران، تولید می‌کنند، خریداری و مصرف می‌نمایند. (آسن وارد، ۱۳۸۰، صص ۵۵ و ۱۲۴). در واقع، فرصت‌هایی که ناشی از تراکم سرمایه‌های بین‌المللی و نیروی انسانی در شهرهای جهانی به وجود آمده است، شرکت‌های عظیم چند ملیتی - از آنها (فرصت‌ها) بیش‌ترین استفاده را می‌کنند. بنابراین، حمایت‌کنندگان اصلی شهرهای جهانی، شرکت‌های چند ملیتی هستند. فیگین و اسمیت در معروف‌ترین کتابشان "شهر سرمایه‌گرا" نوشتند، "بازیگران اصلی در تقسیم بین‌المللی کار ۵۰۰ تا ۱۰۰۰ شرکت بزرگ چند ملیتی هستند. این سازمان‌های بزرگ یک شبکه گسترده جهانی تولید، مبادله، خدمات یکپارچه را به وجود آوردند، شرکت‌های چند ملیتی نه تنها در رأس شرکت‌های سرمایه‌ای به هم پیوسته قرار گرفته‌اند، بلکه نوعی شبکه اقتصاد جهانی ایجاد کرده‌اند که یکی از گره‌های جغرافیایی اولیه آن "جهان شهرها یا شهرهای جهانی" هستند (برونگر، ۱۹۹۹، ص ۱۶۵). بدین جهت، شهرهای جهانی، شهرهای مفصلی اقتصادهای مناطق بزرگ، ملی، بین‌المللی و مراکز خدماتی نظیر جریان‌های پولی، نیروی کار، اطلاعات، کالاها و تغییرات دیگر در ارتباط با اقتصاد هستند (فریدمن، ۱۹۸۶، ص ۵۰).

امروز شهرهای جهانی علت و معلول جهانی شدن اقتصاد، سیاست و فرهنگ هستند. آنها مکان‌هایی:

۱. خیلی مهم در بازارهای جهانی برای کالاها،
۲. تراکم تخصص، خدمات عالی تجاری،
۳. تمرکز مرکز فرماندهی مؤسسات،
۴. تمرکز مؤسسات ملی و بین‌المللی تجارت و کانون اشتغال،
۵. تمرکز NGOهای مهم بین‌المللی و NGOهای ملی،
۶. مرکز سازمان‌های متوسط خیلی قدرتمند با نفوذ و بین‌المللی هستند (کناکس، ۲۰۰۲، ص ۳۷).

بنابراین، سلسله مراتب شهرهای جهانی در شبکه شهری جهان به قدرت اقتصادی، جریان‌های سرمایه‌ای و... بستگی دارد و شهرهای جهانی از این نظر با هم متفاوت هستند. شهرهای جهانی نظیر لندن، نیویورک و توکیو به خاطر توانایی اقتصادی و بهره‌مندی از مدیریت بزرگ‌ترین مؤسسات بین‌المللی علمی، در رأس سلسله مراتب اقتصاد جهانی قرار دارند (فریدمن، ۱۹۸۶، ص ۸۳). شهرهای یاد شده که در سیستم اقتصاد جهانی توان جذب

سرمایه‌های بین‌المللی، مدیریت‌های مالی، مراکز بانکی و... را دارند، به همان اندازه شکوفایی اقتصادی و قدرت مالی بیش‌تری به دست می‌آورند و در سلسله مراتب شهرهای شبکه اقتصاد جهانی، از جایگاه برتری برخوردارند.

در واقع، موقعیت اقتصادی شهرهای جهانی و سلسله مراتب شهرها در شبکه شهرهای جهانی بر تجارت بین‌المللی، مهاجرت، جریان‌های سرمایه‌ای و... استوار است (فریدمن و ولف، ۱۹۸۲، ص ۳۱۱). سلسله مراتب جهان شهرها سبب شده که سطوح مختلفی از آنان از لحاظ عملکرد، قدرت و... در جهان به وجود آید، سه سطح جهان شهر یا شهر جهانی عبارتند از:

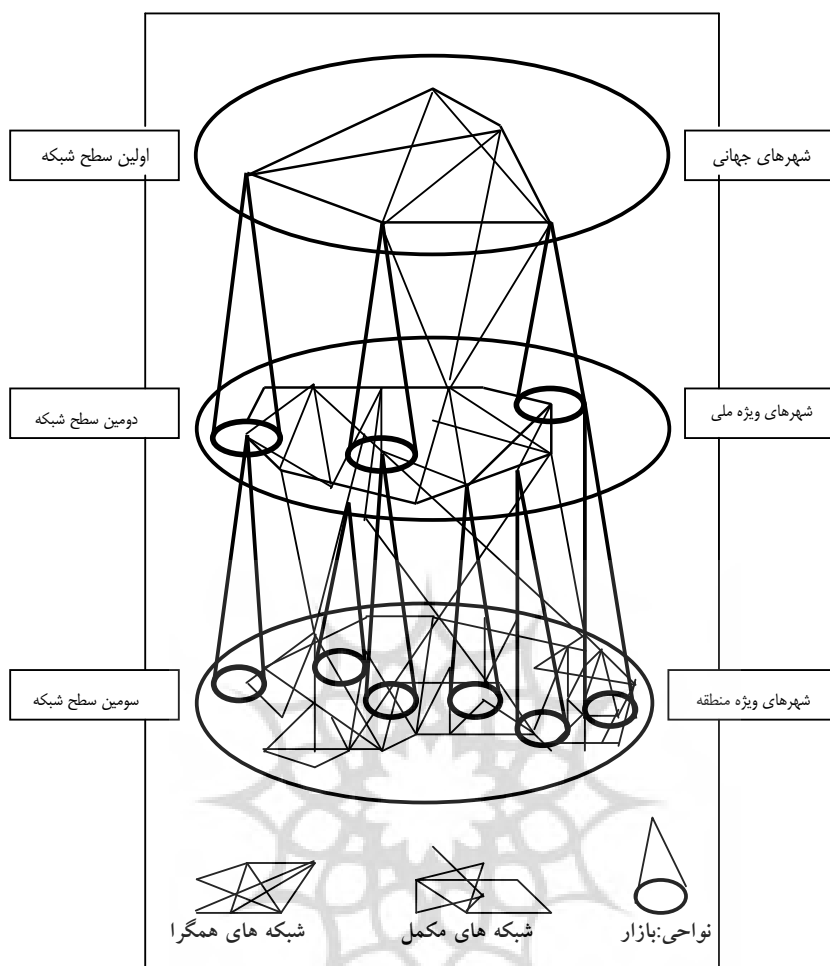
۱. **مراکز جهان:** با دفاتر عظیم، دفاتر فرعی، مرکز فرماندهی ناحیه و دفاتر بانک‌ها و شرکت‌های بزرگ. این شهرها عامل حیاتی برای اقتصاد جهانی هستند؛ نظیر نیویورک، لندن و توکیو.

۲. **مراکز منطقه:** با دفاتر شرکت‌ها و محل ارتباط‌های مهم برای سیستم‌های داد و ستد بین‌المللی نظیر پاریس، لوس‌آنجلس.

۳. **مراکز ناحیه:** محلی برای دفاتر شرکت‌ها و مکان‌های مالی خارجی و نه مکان‌های ارتباطات اساسی برای سیستم تجارت بین‌المللی نظیر بندر سیدنی و شیکاگو.

بنابراین، ارتباطاتی بین سطوح شهری و بیرون آن وجود دارد. (نمودار شماره ۱) شهرهای جهانی ضمن اینکه با سراسر جهان ارتباط دارند، با شهرها و کلان‌شهرهای مهم ملی و منطقه‌ای ارتباط برقرار می‌کنند. همچنانکه در نمودار نشان داده شده است نواحی بازار در سطوح شهرهای جهانی شبکه‌های مکمل و همگرا را تشکیل می‌دهند که این شبکه با نواحی بازار سطوح پایین - نواحی بازار منطقه - در ارتباطند.

در سطوح شهرهای مخصوص منطقه شبکه‌های مکمل و همگرا خیلی زیاد هستند، ولی دامنه فعالیت‌شان کم‌تر است. در حالی که، در سطوح ملی تعداد شبکه‌های یاد شده نسبت به منطقه خیلی کم‌تر است، اما دامنه فعالیت آنها بیش‌تر است. در سطوح جهانی تعداد شبکه‌های مکمل و همگرا نسبت به سطوح ملی و منطقه‌ای کم‌تر است، در صورتی که دامنه فعالیت آنها گسترده می‌باشد.

نمودار ۱: سلسله مراتب شهرها (لوفاجن و یونگ، ۱۹۹۸، ص ۴۳)

نمودار فوق نشان می دهد که شهرهای جهانی (محل ارتباط اطلاعات)، شهرهای ویژه ملی (محل ارتباط ورود - خروج اطلاعات و بازار) و شهرهای ویژه ناحیه ای (محل ارتباط ورود -

پرتال جامع علوم انسانی

خروج اطلاعات و تجارت) است. به عبارتی:

۱. شبکه‌های شهرهای جهانی: با عملکردهای وسیع همراه با "همگرایی زیاد" در شبکه‌های حمل و نقل پیشرفته و ارتباطات با هم رقابت و همکاری می‌کنند.
۲. شبکه ویژه شهرهای ملی: به وسیله ارتباطات ورود - خروج اطلاعات و تجارت به هم متصل می‌شوند، به عنوان نمونه، ناحیه ونتو ایتالیا یا راندستاد هلند را می‌توان نام برد.
۳. شبکه ویژه شهرهای ناحیه‌ای: شبکه ویژه شهرهای ناحیه‌ای نیز به وسیله ارتباطات ورود - خروج اطلاعات و داد و ستد با هم ارتباط دارند، به عنوان مثال، نواحی رم ایتالیا از آن جمله است (همان).

ارتباطات بالا و پایین جریان‌ها بین سه سطح (نمودار شماره ۱) وجود دارد. به عنوان مثال، شهرهایی که در قسمت پایین تر شبکه قرار دارند، ممکن است که تولیدات ویژه‌ای به شهرهای جهان بفروشند.

جهانی شدن غیر از اینکه سطوح سلسله مراتب شهرهای جهانی و شهرهای دیگر را در شبکه شهری جهان تغییر داده است، باعث تغییر و تحول در اقتصاد شهری نیز شده است و با جذب سرمایه‌های خارجی، دفاتر شرکت‌های چند ملیتی و... فرم خاصی به شهر داده است.

اقتصاد شهر

دلیل اینکه چرا پیدا کردن "مکان" در تجزیه و تحلیل اقتصاد جهانی به ویژه در شهرهای بزرگ مسأله مهمی است؟ این است که فرهنگ‌های کار و اقتصاد به میزان زیادی در اقتصاد اطلاعات جهانی مؤثر می‌باشد. هم‌چنین این مسأله جهت به دست آوردن فرآیندهای واقعی محلی که از طریق آنها جهانی شدن به وقوع پیوسته است، به ما این امکان را می‌دهد و نیز با این مسأله می‌توانیم استدلال کنیم که میزان اقتصادهای محلی و بازارهایی با نیروی کار دستمزد پایین، در شهرهای بزرگ به همان اندازه بخش جهانی شدن در منابع مالی بین‌المللی مهم می‌باشد (سازن، بی‌تا، ص ۱۶). دگرگونی‌های اساسی فراگیر زمان ما، تغییر در ساختار اقتصادی در بعد جهانی بوده است. این تغییر با موج ابداع تکنولوژی همراه بود. این دو نوع جریان‌ها به طور دو سویه تقویت شدند که سبب تغییر سلسله مراتب شهرهای بزرگ به ویژه کلان‌شهرها و شهرهای جهانی در اقتصاد سیاسی جهان شده است (لوفاجن و یونگ، ۱۹۹۸، ص ۱). برخی دانشمندان استدلال می‌کنند که فعالیت شهرها به عنوان رکن اساسی برای اقتصاد جهانی است که

یکی از پیامدهای مهم آن ظهور شبکه شهرهای معروف همراه با "شهرهای جهانی" به عنوان نقاط اساسی کنترل بیش تر فعالیت های اقتصاد جهانی است (لوفچن و مارکو تولیو، ۲۰۰۱، ص ۵). در واقع "جهانی شدن شبکه شهرنشینی" تمرکز مجدد سرمایه، تولید و نیروی کار در شهرها مانند گره های شبکه اقتصادی است (ایروین، ۱۹۹۸، ص ۳). لذا هر تغییر در اقتصاد جهانی نه فقط در داخل شبکه شهرهای جهانی کشورهای پیشرفته صنعتی، بلکه در کلان شهرهای جهان سوم - که به طور وسیع این شهرها از لحاظ بین المللی به هم پیوند دارند - احساس خواهد شد.

بدین ترتیب، فرآیند جهانی شدن نه تنها اقتصاد شهرها را مجدداً مورد توجه قرار داده، بلکه برنامه های سیاسی را - آن طوری که مردم یک شهر برای ارتباط با دیگر مردم شهرها از طریق تجارت، مهاجرت، ارتباطات و دفاتر نمایندگی سازمان ها استفاده می نمایند - نیز شامل می شود (ایزاک هاداس، ۲۰۰۲، ص ۱).

تغییر کنونی با تجدید سریع زمان و فضا یا تسهیل یکپارچه سازی سیستم های مالی، بین المللی شدن مصرف، تولید و گسترش شبکه های ارتباطات جهانی مشخص می شود.

تأثیرات تغییرات جهانی شدن در نواحی شهری، در مناطق مختلف جهان متفاوت خواهد بود و مردمی که توانایی، جهت تعدیل این تغییرات را دارند، شرایط خیلی خوبی خواهند داشت. لذا در این عصر جهانی شدن، شهرها به سبب تغییر اقتصادی و اجتماعی تبدیل شده اند. هم چنان که جهانی شدن اقتصاد همانند مسایل جهانی در برابر مسایل ملی توصیف می شود به شهرها نیز در تجزیه و تحلیل جریان های جهانی شدن اقتصاد باید توجه شود (ساسن، ۱۹۹۹، ص ۱). بدین سبب، تغییرات اقتصاد جهانی باعث توجه خاصی به ویژگی های مراکز شهری، به ویژه آنهایی که محل ارتباط برای اقتصاد جهانی هستند، شده است (همان، ۱۹۹۴، ص ۵). یکی از تغییرات مهم اقتصاد جهانی در عصر حاضر، جریان عظیم سرمایه های بین المللی است و کشورها و شهرها در جهت جذب سرمایه ها با همدیگر به شدت رقابت می کنند.

قسمت اعظم سرمایه گذاری های مستقیم خارجی از نواحی داخل کشورها به مراکز شهری جریان می یابد. به عبارتی، در بسیاری از کشورها جریان های سرمایه گذاری مستقیم خارجی عمدتاً به شهرهای مهم تر آنها هدایت می شود. در سال ۱۹۹۳، شهرهای بانکوک، مانیل و جاکارتا، تا بیش از ۴۰ درصد سرمایه گذاری های خارجی در کشورهای مربوطه را جذب کرده

بودند (سوگیچیکو، ۱۹۹۶، ص ۳۷۷). سیاست‌های حاکم بر کشورهای صادرکننده "سرمایه" سبب شده که آنها در زمینه‌هایی که بیش‌ترین منافع را برایشان تأمین می‌کند، سرمایه‌گذاری نمایند و این سرمایه‌گذاری کم‌ترین ارتباطی با نیازهای ضروری محلی ندارد. جدول شماره ۲ نشان می‌دهد که کشورهای مختلف جهان در شهر جهانی سئول در چه بخشی بیش‌تر سرمایه‌گذاری کرده‌اند.

جدول ۲: سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی شهر در سئول

«مبالغ به میلیون دلار آمریکا»

کشور	زاین	آمریکا	اروپا	مالزی	سنگاپور	هنگ کنگ	کشورهای دیگر
صنعت	۱۷۴	۲۰۷	۵۶	۸۸	۳۲	۱۲	-
خدمات	۱.۷۰۵	۹۲۱	۱.۱۰۶	۲۷۱	۵۲	۵۰	۲۲۳
کل	۱.۸۷۹	۱.۱۲۸	۱.۱۶۲	۳۵۹	۸۴	۶۲	۲۶۲
درصد	۳۸	۲۲/۸	۲۳/۸	۷/۳	۱/۷	۱/۳	۵/۴

هم‌چنان‌که رشد فوق‌العاده و یکپارچگی در اقتصاد کره در دهه ۱۹۸۰ بوده است، این رشد به افزایش تجارت بین‌المللی اقتصادی بسیار وابسته بود. برای مثال، کل میانگین تجارت خارجی و GDP از ۲۰/۶ درصد در سال ۱۹۶۲ به ۶۰/۶ درصد در سال ۱۹۹۱ افزایش یافته (سالکونگ، ۱۹۹۳، ص ۱۰۹). که در این میان فعالیت‌های پیش رونده برای جهانی شدن بیش‌تر اقتصاد کره به شهر سئول سپرده شده بود. بنابراین جهانی شدن اقتصاد کره مستقیماً با تغییر اقتصاد شهر سئول در ارتباط بوده است. این امر باعث شد که سئول در ارایه خدمات، تجارت بین‌المللی مالی، جذب سرمایه‌گذاری‌های خارجی و دفتر فرماندهی شرکت‌های چند ملیتی، نقش اصلی را ایفاء کند (لوناچن و مارکو تولیو، ۲۰۰۱، ص ۱۵۳). زیرا فقط جذب سرمایه‌های خارجی نیست که سهم GDP شهر را افزایش می‌دهد بلکه فعالیت‌های خدماتی هم در آن مؤثر هستند. صادرات کالا و ارایه خدمات در سال ۱۹۹۹، ۱۷۰ درصد GDP شهر سنگاپور را تشکیل می‌داد و در همان سال صادرات هنگ کنگ، ۱۳۷ درصد GDP آن را شامل می‌شد (بانک جهانی، ۱۹۹۲، ص ۷).

در واقع، امروزه سرمایه‌گذاری‌های خارجی و فعالیت‌های خدماتی نقش مهمی در افزایش GDP ایفا می‌کنند. جدول شماره ۳ نشان داده است که شهرهای مختلف جنوب شرق آسیا چند

درصد GDP را، ناشی از سرمایه‌گذاری‌های خارجی به دست آورده‌اند.

جدول ۳: اقتصادهای مادر شهرهای شرق آسیا در سال ۱۹۹۳ (بانک توسعه ژاپن، ۱۹۹۶)

شهر	جمعیت		GDP		سهم سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی	
	تعداد	درصد سهم ملی	متوسط ۱۰۰,۰۰۰ دلار آمریکا	درصد سهم ملی	درصد - مرکز شهر	درصد - نواحی مادر شهر
سنگاپور	۱۱,۰۰۰	۱۰۰	۵۵۱	۱۰۰	-	-
کوالالامپور	۲۹۳	۶/۵	۷۱	۱۱/۲	۴	۲۰/۵
بانکوک	۱۱۵	۹/۹	۵۳۱	۴۲/۶	۱۴/۷	۴۶/۸
مانیل	۵۵۵	۱۳/۶	۱۷۵	۳۲/۲	-	۵۶/۱
جاکارتا	۷۹۳	۴/۶	۲۰۱	۱۲/۷	-	-
شانگهای	۸۲۶	۰/۸	۲۶۲	۴/۴	۴۵/۷	۱۵/۲
هنگ‌کنگ	۹۵۳	۱۰۰	۱,۱۶۴	۱۰۰	۲۰/۶	۸/۹
تایپه	۲۶۵	۱۲/۷	۳۰۵	۱۳/۵	-	-
سئول	۱,۰۶۱	۲۴/۴	۸/۹	۲۴/۶	-	-

تغییر اقتصاد شهر، به ویژه تغییرات مهم در جهانی شدن اقتصاد را در موارد ذیل می‌توان

ارزیابی کرد:

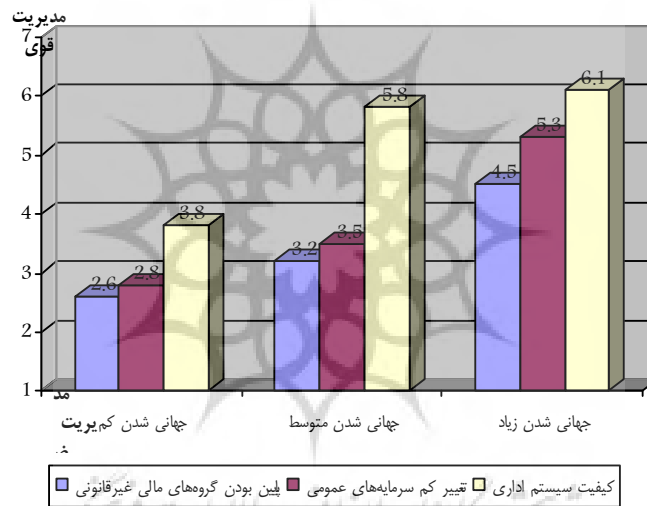
- رشد شرکت‌های چند ملیتی و شرکت‌های عظیم جدید،
 - افزایش تجارت و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی،
 - تقسیم جدید بین‌المللی کار،
 - تحرک سرمایه در سراسر مرزها،
 - جهانی شدن بازارها برای کالاهای مصرفی،
 - تشدید رقابت بین‌المللی اقتصاد، به ویژه در میان کشورهای جدید صنعتی شده.
- تنها اقتصاد شهر نیست که از جهانی شدن متأثر باشد؛ به بیان دیگر، شهر در فرآیند جهانی شدن نه تنها از لحاظ اقتصادی تحت تأثیر قرار گرفته است، بلکه از نظر مدیریتی و کاربری و... تغییراتی اساسی را متحمل شده است. مدیریت شهری و فرهنگ شهری از جمله عناصر شهری هستند که در کنار اقتصاد شهری در فرآیند جهانی تغییر کردند.

مدیریت شهری

پیامدهای جهانی شدن نشان می‌دهد که جهانی شدن به سیاست‌های تمرکززدایی منجر

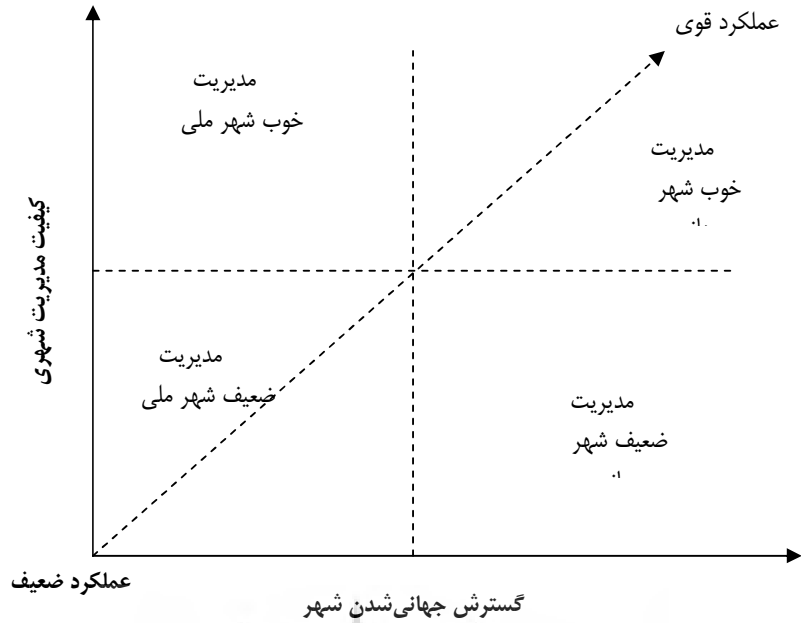
می شود (هامیلتون و استوارت، ۲۰۰۲، ص ۵). نخست اینکه، جهانی شدن با "محلی زدایی کردن شهرها" که نیازمند مقدمات مدیریت جدید است، ارتباط دارد (ساویج، ۲۰۰۲، ص ۱۹). دوم، در واکنش به جهانی شدن، دولت‌ها پاسخگویی را توسعه می‌دهند که به طور سنتی قدرت را به دولت محلی تفویض نمایند (سازمان ملل، ۲۰۰۱، ص ۲۳۴). نهادهای سیاسی و سیستم درونی دولت‌ها در واکنش به فشارهای خارجی تحت عنوان "جهانی شدن" دگرگون می‌شوند و مدیران شهری روش‌های جدید مدیریتی همگانی (مشارکتی) را جهت ارتقای کارایی و تأمین تسهیلات ضروری در رده بالای اقتصاد جهانی (سیستم جهانی شدن) اعمال کرده و می‌پذیرند (شو کاموتو و وگل، بی‌تا، ص ۹). جغرافی دانان و دانشمندان سایر علوم ضمن بررسی رابطه بین تغییر جهانی شدن و مدیریت شهری، آن بحث را توسعه داده‌اند. آنها استدلال کردند که روند رایج دگرگونی جهانی، تغییراتی در سازمان‌های مدیریت شهری را ایجاد می‌کند (برینز، ۱۹۹۹، ص ۴۳۳؛ مالکود و گودوین، ۱۹۹۹، ص ۴۵۶)

این تغییرات نشانگر رابطه قوی بین جهانی شدن و مدیریت شهری می‌باشد. نمودارهای شماره ۲ و ۳ این رابطه را نشان می‌دهند.

نمودار ۲: مدیریت شهری و جهانی شدن (برینز، ۱۹۹۹، ص ۴۳۹)

1. Delecalised cities.

نمودار ۳: کیفیت مدیریت شهری و گسترش جهانی شدن شهر (برینر، ۱۹۹۹، ص ۴۵۰)

مدیریت قوی شهری در عصر جهانی شدن، با معیارهایی نظیر میزان مشارکت مردمی، رعایت و اجرای حقوق شهروندی، توان جذب بیش تر سرمایه گذاری های مستقیم خارجی، ارتقای کیفیت زندگی شهری و... سنجیده می شود. لذا این نیازها باعث شده روش سنتی مدیریت شهری دگرگون شود.

نتیجه

فرایند جهانی شدن همراه با انقلاب اطلاعات شروع شد و به دلیل تأثیر آن نسبت به مدرنیسم، پست مدرنیسم و... بیش تر و عمیق تر است. اثرات جهانی شدن در زمینه های مختلف متفاوت است، تأثیر جهانی شدن در بعد اقتصادی بیش تر از سایر ابعاد می باشد. هم چنین در مناطق مختلف جهان جهانی شدن اثرات مختلفی داشته است. اثرات جهانی در اروپا همانند آفریقا و یا آسیا نبوده است. تأثیر جهانی شدن بر شهرها هم متفاوت است، بیش ترین تأثیرات فرایند جهانی شدن در

کلان‌شهرها و جهان‌شهرهای کشورهای صنعتی و پیشرفته نظیر آمریکا، ژاپن و اروپا بوده است. زیر ساختارهای لازم برای جهانی‌شدن در کلان‌شهرهای کشورهای در حال توسعه و جهان سوم که عمدتاً در خاورمیانه، آفریقا و آمریکای لاتین واقع شدند، وجود ندارند. تأثیر جهانی‌شدن بیش‌تر در جهان‌شهرها نمود پیدا می‌کند.

به طور اجمال مهم‌ترین اثرات جهانی‌شدن بر شهرها به ترتیب عبارتند از:

- تأثیر در فعالیت‌های اقتصادی (تمرکز دفاتر اصلی و شعبه شرکت‌های بزرگ چند ملیتی، بانک‌های بین‌المللی، فرورگانه‌های بین‌المللی، ارائه خدمات به تمام جهان و...)
- رقابت شدید در جذب سرمایه‌های مستقیم خارجی،
- تأثیر در افزایش جمعیت (جهانی‌شدن باعث شده است که جمعیت جهان‌شهرها سریع افزایش پیدا کند و در ضمن از ملیت‌های مختلف جهان باشد مانند توکیو، نیویورک و...)
- تغییر در سیستم و شبکه شهرها در جهان،
- تغییر در نحوه مدیریت شهر و مشارکت دادن شهروندان در امور شهر،
- تغییر در فرهنگ شهر و احساس جهان‌وطنی در جهان‌شهرها.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع و مأخذ

۱. آلن وارد، مایک ساوج (۱۳۸۰)، "جامعه‌شناسی شهری"، ترجمه ابوالقاسم پوررضا، چاپ اول، انتشارات سمت.
۲. ابراهیم پور معصومی، هوشمند (۱۳۸۶)، "شکل و ساختار شهر سوسیالیستی از دهه ۱۹۲۰ تا فروپاشی نظام‌های کمونیستی"، ماهنامه راه و ساختمان، شماره ۴۵.
۳. اوستروفسکی، واتسلاف (۱۳۷۱)، "شهرسازی معاصر، از نخستین سرچشمه‌ها تا منشور آتن"، ترجمه لادن اعتضادی، تهران، مرکز نشر دانشگاهی.
۴. برونگر؛ ویرک (۱۹۹۹)، "کلان‌شهرها، جهان شهرها؛ جهانی شدن کشورهای جهان سوم"، ترجمه یعقوب زنگنه، مجله اطلاعات سیاسی - اقتصادی، شماره ۱۷۰-۱۶۹.
۵. تونی بینکنی (۱۳۷۹)، "مدرنیته و مدرنیسم"، ترجمه حسینعلی نوذری، تهران، نشر نقش جهان.
۶. رضایی، رحیم (۱۳۸۱)، "جهانی شدن و نقش کلان‌شهرها در گفت‌وگوی تمدن‌ها"، مجموعه مقالات گفت‌وگوی تمدن‌ها از منظر جوانان، تهران، سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی.
۷. زرشناس، شهریار (۱۳۸۳)، "واژه‌نامه‌ی فرهنگی سیاسی"، چ اول، تهران، کتاب صبح.
۸. شفیعی، حسن (۱۳۷۹)، "پست مدرن در شهرسازی"، فصلنامه مدیریت شهری، تهران، سازمان شهرداری‌های کشور، سال اول، شماره ۱.
۹. شماعی، علی؛ پور احمد، احمد (۱۳۸۴)، "بهبودی و نوسازی شهری از دیدگاه علم جغرافیا"، دانشگاه تهران.
۱۰. فریادی، شهرزاد (۱۳۸۲)، "جهانی شدن شهرها و پیش فرض‌های طراحی شهری برای مواجهه با آن"، مجله صفا، سال سیزدهم، شماره ۳۶، بهار و تابستان.
۱۱. لوویونگ (۱۳۸۱)، "نقش در حال تغییر شهرها"، ترجمه رحیم رضایی، روزنامه همشهری، شماره ۲۷۷۸، سال دهم، ۲۲ تیر ماه.
۱۲. ویسی، صالح (۱۳۸۳)، "جهانی شدن و معماری"، فصلنامه شهرسازی و معماری، سال چهاردهم، شماره ۴۴-۴۳.

۱۳. هادی جابری مقدم، مرتضی (۱۳۸۴)، "شهر و مدرنیته"، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.

14. File://A:\globalization\architecture&urbanism.Magazine.htm.
15. Al-sayyad.N (2000), "*Global norms and urban forms: Identity, Hybridity and Tradition*", in the contemporary Built Environment London, E&F N Spon.
16. Brenner.Ned (1999), "*Globalization as reterritorialization*", the re-scaling of urban governance in the European Union, urban studies vol, 36, No 36 (March).
17. CEDARE [center for environment and development in the Arab Region & Europe] (1994), "*Cedar chronicle*" 2(2), May-June.
18. Crane.Randall and Daniere. Amrita (1996), "*Measuring agues to basic services in global cities*", descriptive and behaviorally approaches. Journal of the American Planning Association 62.
19. Davis,Piane (1994), "*Cities and globalization*".
20. Douglas, Mike (2001), "*Megaurban regions and world city formation*", Globalisation in the economic crisi and urban policy issues in pacific Asia urban studies 37/2.
21. Duffy,Hazel (1995), "*Competitive cities*", Succeeding in the global economy chapman and Hall.
22. File://A:\Chapter %2014, %20 the %20 economy %20 of %20 cities. htm
23. Ford.larry R (1998), "*Midtowns. Megstructures and world cities*", The Geographical Review vol. 88 no 4 (October).
24. Friedman, John (1986), "*The world city hypothesis*", development and change 17 (1).
25. Friedman and Wolff.G (1982), "*World city formation*", International Journal of urban and regional research, 6(3).
26. Habitat (2001), "*Cities in a globalizing world*", London Earth Scan.
27. Haila ,Anne (2000), "*Real Estate in Global Cities*", Singapore and Hong Kong as property states.
28. Hall .Peter (1996), "*The global city*", International Social Science Journal 48 (march)".
29. Hite ,Jim (1998), "*Land use conflicts on the urban Fringe*", Strom Thurmond Institute Clemson University.
30. Holston ,James (2000), "*Urban citizenship and globalization*", in Allen J.Scott, ed. Oxford University Press.
31. <http://www.aag.org/hdgc/www/urban/units/unit/html>
32. Isaac hodos. Ierome (2002), "*Second cities*", Globalization, institutions and political culture in stragglng regions University of Pennsy lvania.
33. Irvine, Marin (1998), "*Global cyber culture reconsidered*", file://A:\Globalization %20 and %20 Cyberculture %20 Marin %20 Irvine. htm.
34. Japan development bank, (1996).
35. Keil, Roger (1996), "*Local places in the age of the global city London*", Black Rose books Ltd.
36. King, Anthony (1990), "*Global cities Post - imperialism and the internationalization of Landon*", Landon, Routledge.
37. Knox.P.L (2002), "*world cities and the organization of global space*", in R.J. Johnston , P.J.Taylor and M.J.Watts (eds), Geographies of Global Change Oxford.

38. Korean Ministry of Finance and Economy, (1996).
39. Lo Fuchen and Marcotullio, Peter J. (2001), "*Globalization and the sustainability of cities in the Asia pacific region*", The United Nations University Press.
40. Lo Fu-chen (2000), "*Mega cities 2000 UNU*", /IAS, page 2.
41. Lo Fu-chen and Yeung Yue-Man (1998), "*Globalization the world of large cities*", United Nation University Press Tokyo New York.
42. Machimura.T (1998), "*Symbolic use of globalization in urban politics in Tokyo*", International journal of urban and regional Research -22 (2).
43. Macleod,G and Goodwin,M (1999), "Space, scale and state strategy, rethinking urban and region governance", *Progress in Human Geography No 23*.
44. Muller.peter (1997), "The Suburban trans formation of the Globalizing American city", The Annals of the American Academy of Political and Social Science. vol. 551 (May).
45. Mableton, R, Sacitch, H.V and Stewart ,M (2002), "*Globalism and Local democracy*", challenge and change in Europe and North America. Basingstoke. Pal grave.
46. Sakong.II (1993), "*Korea in the world economy*", Washington DC Institute for international economies
47. Savitch, H.V (2002), "*The globalization Process*", Challenge and Change in Europe and North America, Basingstoke, Palgrave.
48. Shin.K, Timberlake.M, (2000), "*world cities in Asia cliques,centrality and connectedness*", urban studies.vol.437. No.12.
49. Soegijoko,Budhy(1996), "*Jabotabekand llobalization*", Tokyo, United Nations University Press.
50. Sussen.Saskia (2000), "*Cities in world economy*", Theous and Oaks: Pine Forge Press.
51. Sussen ,Saskia(1996), "*Globalization and Its supertonic cities*", file://A:\School of architecture, Carnegie melon university
52. Sussen.Sakia (1994), "*Cities in a world economy*", Those and Osaka: Pine Forge press.
53. Sussen.Saskia (____), "*Globalization or Denationalization*", Council's International Predissertation Research Fellowship program.
54. Sussen.Saskia (1991), "The global city", New York. London. Tokyo Princeton University Press.
55. Sussen,Suskia(1996), "*Public culture*", :file://A:\golabulization and it simpact on cities.
56. Sussen.Saskia (1996), "*Cities and communities in the global economy*", American behavioral scientist vol.39 No 5 (March - April).
57. Taylor.Peter and Walker D.R.J. (2001), "*World cities*", Afirst multivariate analysis of their service complex - urban studies 38/1.
58. Taylo r.peter (2000), "*World cities and territorial states under conditions of contemporary globalizion political geography*", 19/1.
59. Tsai.B.H (1999), "*Rethinking global local architecture in Asia's cities*", AMixed - use project in Kaohsiung, Taiwan.
60. Tsukamoto, Takashi and Ronald.K Vogel, (____), "*Globalization and urban governance*", University of Louisville.

61. United Nations centre for Human settlements (2001), "*Cities in a Globalizing world*", Global Report on Human Settlements 2001.
62. Urbanization any Global Change ([http://www.ag.org/hdyc/
www/urbun/units/unit/htm](http://www.ag.org/hdyc/www/urbun/units/unit/htm))
63. Whitson, Daridand- Macintosh, Donald (1996), "The global circus", International sport, tourism and the marketing of cities. Journal of Sport and Social Issues vol. 20 (August).
64. World bank (1999), "*Creating cities that work in the new global economy*", vol 10 - N1.
65. World Bank (1992), "*World development reports*".
66. Yang Xiaod and Huu. Ying (), "*Urban trans formation of old Industrial cities under globalization impacts*", School of Architecture, Carnegie Mellon University.
67. Yeung, Yue-man and Lo Fu-chen (1996), "*Global restructuring and emerging urban corridors in Pacific Asia*". Tokyo - United Nation University Press.
68. Yusuf.S and Wu.W (2000), "*Local dynamics in an Era of globalization*", 21-stcentury catalysts for development New York: Oxford University Press.

